

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מטות-מסעי — מנחם-אב

(חלק בג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלכותי שיחות
שבוע פרשת מטות-מסעי, בבכח תמוז, ה'תשפ"ד (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מטות-מסעי — מנחם אב

אם כתבו „מנחם“ במקום „אב“, הגט כשר, שכן „הדבר מפורסם וידוע דחודש אב קרו לי' חדש מנחם“,⁶ ויתר על כן: יש נוהגים לכתוב בכתובות ובשטרות לכתחילה „מנחם“ במקום אב⁷]

ויש לומר א' הפירושים בזה, ובהקדם:

אמרו רז"ל⁸ „שמות החדשים⁹ עלו בידם מבבל“. וכתבו מפרשים¹⁰ שכל¹¹ שמות החדשים אינם לשונות ב„לשון הקודש“, אלא לשון כשדים¹² (שמות פרסיים¹³).

אבל עפ"ז עולות כמה קושיות: מצינו בשמות החדשים כמה וכמה

215

א. כאשר פרשיות מטות-מסעי מחוברות¹, קוראים בהן בשבת מברכים החודש מנחם אב, או בשבת הראשונה דחודש מנחם אב.

וע"פ הידוע², שכל פרשיות התורה יש להן שייכות לזמן שבו הן נקראות, מובן, שפרשיות מטות מסעי יש להן שייכות לא רק לכללות הזמן שבין המצרים³, אלא גם (ובעיקר) לחודש מנחם אב⁴.

ב. מנהג ישראל, ש„תורה היא“⁵ — לקרוא לחודש זה (בברכת החודש) בשם „מנחם אב“.

[דבר זה נוגע גם להלכה, בנוגע לכתובת שם החודש בשטרות וכו', שאם כתבו „מנחם אב“, ויתירה מזו, אפילו

(1) שכן הוא ברוב השנים, כי רק בב' קביעות בלבד (ודמעוברות) הן נפרדות — ראה בלוחות שבטאור"ח לאחרי הל' ר"ח.

(2) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א).

(3) ראה של"ה ריש פרשתנו (שסו, ב ואילך):

ואלו שלש הפרשיות (מטות ומסעי ודברים) תמיד חלים בין המצרים כי הוא דבר בעתו (ועד"ז הוא שם ע"א — בהכותרת). ומבאר השייכות בתוכנם. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 378 ואילך (וש"נ) — כמה פרטים בביאור השייכות. וראה גם שם ע' 411 ואילך בהשייכות דפ' מסעי לבין המצרים.

(4) דישנה: (1) כללות הזמן דביהמ"צ, והיא (2)

מתחלקת לימי תמוז וימי מנ"א, שהם (3)

מתחלקים לימי (תחלת) אב ושבוע שחל בו ת"ב,

שהוא (4) מתחלק (אבל לא תמיד) לימי השבוע,

עת"ב, ת"ב, ת"ב שנדחה, מוצאי ת"ב (ונפק"מ גם

לפועל — כמבואר בשו"ע אור"ח (סתקנ"א ואילך) ונ"כ).

(5) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. תוד"ה

נפסל — מנחות כ, ב. ובכ"מ.

(6) גט פשוט אה"ע סי' קכו סקל"ה. הובא בפתחי תשובה שם סק"י. ובערוך השולחן שם ט"ז דאצלנו אין נוהגין כן (לכתוב רק מנחם) אבל אם כתב מנחם אב כשר בדיעבד כיון שכן מברכין החודש בכל מדינותינו וכן כותבין באגרות.

(7) גט פשוט שם.

(8) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ב"ר פמ"ח, ט.

תוד"ה מדברי — ר"ה ז, א.

(9) בב"ר שם ליתא „בידים“. וראה ב"ר הוצאת

תיאדור אלבק ובחילופי נוסחאות שם. וברמב"ן

בא (יב, ב) „עלו עמנו מבבל“.

(10) ראב"ע חזקוני בא שם. וכן משמע

ברמב"ן שם. וראה תר"ש בא (ח"י — יא) מילואים

ס"ד.

(11) לכאורה קשה משם „אב“ — כדלקמן

בפנים — וי"ל דהכוונה לרוב המכריע של

השמות. ואולי י"ל בדוחק גדול, דמובא (ראה

הנסמן בהערה (10) שנק' כן בבבל בל' פרס וכו' —

ע"ש עניני תקופה זו בשנה כפי שנקראים בפרסית

וכו' — ולא משום תוכן פי' אב בלה"ק.

(12) ראב"ע וחזקוני שם.

(13) רמב"ן שם.

מתפרשים ע"פ שימוש ומשמעותם בלשון הקודש²⁰. ובפרט בענינו, בשמו של חודש (מנחם) אב, שמפירושי השם „אב” – התיבה „אב” בלשון הקודש²¹.

ולפי זה נמצא, שמפירושי השם „מנחם אב” – שהניחום הוא ל„אב”, דקאי בנוגע לבני ישראל על אבינו שבשמים, היינו, ניחום להקב"ה, כניכול.

— אילו ה' החודש נקרא „אב מנחם”, היתה משמעות הדבר שה„אב” (אבינו שבשמים) הוא המנחם (את ישראל)²², אבל כיון שהשם הוא „מנחם אב”, פירוש הדבר שה„אב” הוא המתנחם²³ [ע"ד הלשון „מנחם ציון”

דרשות רז"ל¹⁴ השייכות לפירוש התיבה לפי משמעותה בלשון הקודש [ולא ע"ד דברי הגמרא¹⁵ „דשא – דרך שם”, ששם מובן שהדבר נאמר רק ע"ד הרמז, והתיבה „דשא” אינה בלשון הקודש, משא"כ בדברי רז"ל הנ"ל משמע שהדרשה באה כפירוש התיבה]¹⁶.

ויש לומר, ולכאורה בפשטות ואין מקום לקושיא: פירוש מאמר רז"ל „עלו בידם מבבל” הוא כפשוטו – דקאי על הענין של „שמות החדשים”, ותו לא. כלומר, שהקשר של תיבה זו לחודש זה (– שנעשתה תיבה זו שמו של החודש) נתחדש ועלה מבבל¹⁷, אבל לא שהתיבה היא מלשון בבל.

ובכל אופן, אפילו אם תמצוי לומר שבכמה מהם התיבה היא מלשון בבל – ודאי שאין לומר כן בנוגע ל„אב”.

ועוד ועיקר – מאחר שאלו שמות שהתורה¹⁸ משתמשת בהם¹⁹, מובן שהם

כו' וכשבלל הקב"ה הלשונות בדור הפלגה בא לשון הקודש ג"כ בשאר הלשונות והתיבות הנ"ל הם לשון קודש ונבללו בלשון יוני או ככתפי או באפריקי. וראה דברי תורה לבעהמ"ס מנח"א (מהדורא ב' ס"ז).

(19) כמה מהם בתושב"כ (ראה ירושלמי ר"ה שם. ראב"ע בא שם). וראה – בנוגע ל„אב” – משנה תענית פ"ד מ"ה"ו (ועוד). תרגום* שני למג"א ג, ז. תיב"ע שלח יג, כה.

(20) ועפ"ז יובן מה שמצינו כו"כ ר"ת בלה"ק בשם „אלול” (ראה לקו"ש ח"ט ע' 296 ואילך. וש"נ. וראה לקו"ש ח"ט ע' 162). וראה אוה"ת (תרומה ע' א'תקכז) „אדר” – א' דר. ועוד. וראה תו"ש בא הנ"ל בהערה 10.

(21) ראה ד"ה נחמו עתי"ר פ"י. לקו"ש ח"ד ע' 1080 ואילך.

(22) ראה בהנסמך בהערה שלפנ"ו. ולהעיר ממהר"ל ריש הל' תשעה באב „וירחמנו האב”.

(23) ראה גם בהמובא בטעמי המנהגים עניני תשעה באב (סתרל"ב"ג) טעמי השם „מנחם אב”.

(* כי אפ"ל שכן הוא גם בנוגע לתרגום כיון שניתן מסיני (ראה שו"ע אדה"ז א"ח סתפ"ה ס"ב. וש"נ במ"מ וציונים לשם. וראה תו"ש ח"ז מילואים ס"ג את ב. חכ"ד בתחלתו) – שכיון שהובאו בתרגום יש להם פ"י, כבלה"ק.

(14) ראה פסיקתא זוטרתא בא שם: ניסן שבו נעשים נסים לישראל. וראה מדרש שמות כל החדשים שהביא בתו"ש שם. ועוד. – ולהעיר מהר"ת דהשם אלול (ראה לקמן הערה 20).

(15) שבת עז, ב. כתובות י' סע"ב.

(16) בתו"ש שם כתב שהשתדלו חז"ל ליהד את שמות החדשים לדרשם ולהכניס בהם תוכן יהודי. וצ"ע למה נאמר שנשתנה משאר מדרשי השמות דחז"ל. וראה מה שהביא ממדרש שכל טוב ויגש (מו, ט).

(17) להעיר מהלשון בפירוש המיוחד לרש"י לבר"ר שם „קודם לכן לא נתגלו”.

(18) ועוד גם לפי המפרשים הנ"ל (הערה 10) דלשון כשדים (פרסיים) הם, י"ל עפמ"ש השל"ה (תט, ב): כשתראה בדברי רז"ל שמפרשים תיבה ואומרים שכן הוא לשון יוני או לשונות אחרים של גוי' כו' אל יעלה בדעתך שהתורה כתבה אלו הלשונות שאינם לשון קודש אלא הכי פירושו, כשברא הקב"ה עולמו לא ה' רק לשון הקודש,

(בברכת נחם), שפירושה ש"ציון" מתנחמת (הקב"ה מנחם את ציון) —

בהמשך למאמר רז"ל²⁴ שהקב"ה אומר, מה²⁵ לו לאב שהגלה את בניו²⁶ (ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם)²⁷, הנה הניחום הוא אליו ית' כביכול.

216

ג. ועפ"ז יש לבאר השייכות דחודש מנחם אב לפרשיות מטות מסעי²⁸, כי נקודה זו — שאיש ישראל מרגיש שהנחמה שמייחל אלי' בחודש זה אינה (רק) נחמה לעצמו, אלא אדרבה, (בעיקר) נחמה שהוא מנחם את ה"אב", אבינו שבשמים — מודגשת הן בפ' מטות והן בפ' מסעי:

בפ' מטות מסופר אודות ציווי הקב"ה למשה רבינו על מלחמת מדין, שנאמר בלשון "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים"²⁹; אולם כאשר מסר משה רבינו את הציווי לבני ישראל, אמר להם "לתת נקמת ה' במדין"³⁰. ואיתא בספרי³¹, שאמר משה לישראל "לא נקמת בשר ודם אתם נוקמים אלא נקמת מ' שאמר והי' העולם".

ועד"ז מצינו בפ' מסעי, דכתיב³² „ולא תטמא את הארץ גו' אשר אני שוכן בתוכה כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל". ואיתא על זה בספרי³³: „חביבים ישראל שאע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם³⁴ . . חביבים ישראל שבכ"מ³⁵ שגלו שכינה עמהם . . וכשהם חוזרים שכינה עמהם". והיינו, שענין הגלות אינו רק לישראל, אלא גם לשכינה, שכינתא בגלותא, וממילא, גאולתם של ישראל היא (גם) גאולה לשכינה, ומובן שגאולת השכינה חשובה מגאולת בני ישראל.

ד. אבל צריך להבין:

בשם „מנחם אב" מודגשת רק הנחמה לאב, ואין מוזכרת כלל הנחמה לישראל, לבן. ואעפ"כ זהו שמו של החודש כפי שנקרא בפ' כל בני ישראל³⁶.

ותמוה: הניחא אילו הי' מדובר רק אודות צדיקים גדולים, שכל עבודתם היא „לצורך גבוה" ולעולם אינם חושבים אודות עצמם, אפילו לא „כדי לדבקה בו ית'³⁷ — הי' מובן שתוכנה של הגלות אצלם הוא בזה שהם מרגישים את גלות השכינה.

(24) ברכות ג, סע"א.

(25) ראה דק"ס נוסח הכ"י „אוי לו". וכן הובא בכ"מ — כנסמן בדק"ס שם בהערה ל.

(26) בע"י מוסיף „לבין העובדי כוכבים".

(27) ראה טאו"ח סנ"ו. ושם: (א) מקדים או

לבנים לפני ומה לו לאב כו'. (ב) בשינוי לשון. ואכ"מ.

(28) וראה לקו"ש ח"ד שם ואילך. ספר

הערכים חב"ד ח"א ערך אב. וש"נ.

(29) לא, ב.

(30) שם, ג.

(31) עה"פ. וראה פרש"י עה"פ. במדבר פכ"ב,

ב. תנחומא מטות ג. לקמן הערה 73.

217 ואפילו אלו שאינם עומדים במדרגה זו של עבודה רק לצורך גבוה, אבל בעיקר ניכרת ומורגשת בהם

(32) לה, לד.

(33) עה"פ (כס"פ מסעי).

(34) ראה גם פרש"י עה"פ.

(35) ראה גם מגילה כט, א. פרש"י נצבים ל,

ג. ועוד.

(36) ראה לעיל סעיף ב ובהנסמן שם.

(37) ראה תניא ספ"י שזוהי מדרגת „בני עלי".

חז"ל⁴² „אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש“, שצריך אדם להתפלל לא על החסרון הפרטי שלו, בצרכיו הפרטיים, אלא אודות החסרון ב„רישא דכל רישין“, מה שחסר כביכול בשכינה. ו„אף שמבקש בקשת צרכי עצמו יהי' כוונתו שלא יחסר הדבר לעילא ח"ו כפי⁴³ הנשמה היא חלק אלוהי ממעל והיא אבר מאברי השכינה וזהו עיקר הבקשה שימולא וישפיע לעילא“⁴⁴.

וגם בזה אינו מובן ע"ד הנ"ל:

אלו שאוחזים בדרגא זו שצרכי עצמם אינם תופסים מקום אצלם, וממילא אינם חשים בחסרונם הפרטי, עכ"פ לא כעיקר — מובן שתפלתם היא אודות החסרון לעילא.

אבל רוב בני ישראל, צרכי עצמם — הגוף ועניני הגוף — תופסים מקום אצלם, והם מרגישים בחסרון הגוף, והדבר מצער אותם ומבלבל אותם מעיון בלימוד התורה, ומבלבל בקיום המצוות⁴⁵, וממילא ישנה מצות עשה להתפלל להקב"ה שימלא חסרון זה⁴⁶ — וא"כ איך תיאמר על תפלה כזו תורה המגיד אשר „אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש“ דלמעלה, על החסרון ד„רישא דכל רישין“?

גלות השכינה והחורבן הרוחני — „אין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות כו“³⁸ — שהאלקות אינה מאירה בעולם וחסר בגילוי אלקות שבנפשם³⁹, בלימוד התורה ובקיום המצוות שלהם, ובפרט בעבודת התפלה (— להשתחוות),

הנה גם בהם נרגש הענין ד„מנחם אב“, עכ"פ בזה שהם מנחמים את ה„חלק אלקה ממעל“⁴⁰ שנמצא בהם, את חלק האב שבתוכם.

אבל כיצד ניתן לומר כן לגבי כל אחד מישראל, ובכל מעמד ומצב, והרי ידע אינש בנפשי' שמה שמיצר וכואב לו הוא — היותנו נתונים במצור ושבי' ועול הגוים מוטל על צווארינו, מים רבים של דאגות הפרנסה ומיצר ודוחק בגשמיות, חסרון בצרכי הגוף בבני חיי ומזוני, שאינם באופן של רווחא כפי שנדרש שיהי' אצל איש ישראל —

כיצד זה אנו אומרים שגם כלפי אדם זה נקרא החודש בשם „מנחם אב“?

ה. ויובן בהקדם מה שמצינו עד"ז בענין התפלה:

ידועה תורת המגיד⁴¹ על מאמר

(38) נוסח התפלה — מוסף דיו"ט.

(39) ראה לקו"ת ברכה צח, ב.

(40) איוב לא, ב. ובתניא רפ"ב מוסף „ממש“.

(41) אות"ר ר"פ ויגש. וראה גם שם אגדות

חז"ל ד"ה אין עומדין (קח, סע"ג) — הוצאת

קה"ת; שם בסופו ד"ה אל תעש (קטו, ד). לקו"א

להה"מ סייב (בהוצאה הנ"ל). אוה"ת תשא (כרך

ח) ע' ג'צח ואילך. וראה סה"מ תרס"ה ע' קצ

ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקא. ובכלל —

בכו"כ ד"ה אין עומדין לרבותינו נשיאינו.

(42) ברכת רפ"ה.

(43) להעיר גם מתניא ספכ"ח.

(44) אות"ר ר"פ ויגש.

(45) ראה בארוכה רמב"ם הל' תשובה רפ"ט.

(46) ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב: חיוב

מצוה זו כך הוא. שואל צרכיו שהוא צריך להם

בבקשה ובתחנה. וראה נ"כ הרמב"ם שם ה"א.

סה"מ"ה הצ"צ שרש מצות התפלה בתחלתו.

וש"נ.

האדם שחסר לו דבר עליו להתפלל לקב"ה שימלא את חסרונו. ולפי זה, כאשר האדם נמצא רק בדרגה כזו שמה מפריע לו הוא רק, או עכ"פ בעיקר, החסרון שלו בצרכיו הגשמיים, ואינו מרגיש באותה שעה שגופו הוא קנינו של הקב"ה — הרי המצות עשה ביחס אליו היא שיתפלל על חסרונו הוא.

ויתרה מזה: זהו פירוש המלות בתפלה, שהוא עיקר בתפלה — והפירוש בכך הוא כפשוטו, כמפורש במפרשי התפלות.⁵¹

ואפילו במפרשי התפלות לפי כוונות האריז"ל וכו' — מודגש על אתר שפירושים אלו הם: כוונות, רמזים, סודות וכו'.

משא"כ לפי תורת המגיד הנ"ל במאמר רז"ל, אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש" נמצא שכל ענין התפלה הוא אך ורק כדי, "שלא יחסר הדבר לעילא ח"ו".⁵²

ובהכרח לומר, שאפילו אדם כזה שחושב באותה שעה רק אודות חסרונו הפרטי, בפנימיות הדבר תפילתו היא (גם) על החסרון ב"רישא דכל רישין".

ח. והביאור בזה:

חילוק⁵³ עיקרי ישנו בין נשמתו של

ו. ע"ד הנגלה יש לבאר זאת (עכ"פ בדוחק) ע"פ פסק דין רבינו הזקן בשולחן ערוך שלו⁴⁷, ש"אין לאדם רשות על גופו כלל", שכן גוף האדם אינו שלו, אלא הוא קנינו של הקב"ה⁴⁸.

ועפ"ז נמצא, שבשעה שישנו חסרון בצרכי הגוף, וממילא — בגוף, הרי זה צער כביכול לבעה"ב (האמיתי) של הגוף, הקב"ה. ולכן אין כל סתירה בזה שאדם מתפלל שהקב"ה ימלא את חסרונו בצרכי הגוף, ויחד עם זה "כוונתו שלא יחסר הדבר לעילא" — שכן הכוונה בתפלתו שצרכי הגוף יתמלאו היא (לא כדי שלו (לא) לא יחסר דבר, אלא) על מנת שבקניניו של הקב"ה לא יהי' כל חסרון.

ז. אבל ביאור זה אינו מספיק, שכן [נוסף לזה שמלשון המגיד משמע שמדובר כאן אודות "כובד" וחסרון ב"רישא דכל רישין", ולא בקנינו של הקב"ה]:

כבר נתבאר כמה פעמים, שמאחר שנגלה תורה ונסתר תורה תורה אחת הם — בלשון הזהר⁴⁹: נשמתא דאורייתא וגופא דאורייתא — לא יתכן שיהיו בסתירה זה לזה,

ובענינו, נמצא לכאורה שתוכן ענין התפלה כפי שהוא ע"פ נגלה הוא בסתירה למשמעותה לפי תורת המגיד הנ"ל: בנגלה מבואר⁵⁰ שענין מצות עשה של תפלה הוא, שכאשר מרגיש

(47) חו"מ הל' נזקי גוף ונפש ודיניהם ס"ד.

(48) ראה רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"א

ה"ד. רדב"ו לרמב"ם הל' סנהדרין פ"ח ה"ו.

אוה"ח קרח טז, כד.

(49) ח"ג קנב, א.

(50) ראה לעיל הערה 46.

(51) להעיר ממאמר הידוע (שו"ת ריב"ש

סקנ"ז הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"ח):

אני מתפלל לדעת זה התינוק. וי"ל שזהו רק

בנוגע דאילוי ולא למדותיו (עיין ב' הצ"צ שם

פ"ז).

(52) או"ת ר"פ ויגש. ועיי"ש שמביא מזהר

הקדוש (ראה ת"ז ת"ו — כב, א) ולא כאותן

דעבדין לגרמייהו דצווחין הב הב.

(53) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש ח"ח ע'

409 בהערות 70, 71. וש"נ.

איש ישראל ובין גופו – הנשמה היא חלק אלקה ממנעל ממש⁵⁴, ואילו הגוף, נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם⁵⁵, ולכן אומר רבינו הזקן⁵⁶ שענין הבחירה הוא דוקא בגוף, וטעם הדבר: מושג הבחירה ייאמר דוקא על דברים השווים זה לזה (בענין המבוקש); ואילו דברים שאין בהם כל צדדים שווים, ואין כל תכונות משותפות ביניהם, אין נופל עליהם שם בחירה, שכן אין זו אלא העדפה של הדבר הרצוי.

ואע"פ שהבחירה באה (אך ורק) מצד הבוחר, ולא מצד הדבר הנבחר (הגוף), הרי מאחר שבחירה זו היא בחירת העצמות, נעשה הדבר, כביכול, למציאות הגוף, שכן במקום בו נמשך⁶² עצמותו ית' אין שייך שישאר איזה (תפיסת) מקום לעניין שחויץ ממנו ח"ו⁶³.

ולכן בחירה אמיתית תיאמר רק בנוגע לגוף הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם, משא"כ בנוגע לנשמה אין שייכת כל בחירה.

ומצד זה גופא ישנה מעלה בגופו של איש ישראל לגבי הנשמה, שכן דוקא לגוף ישנה שייכות כביכול לעצמותו ית'⁵⁷: הנשמה (בהיותה נשמה) שייכת בעיקר לבחי' אור וגילוי, משא"כ גופו וחומריותו של איש ישראל, שבו בחר הקב"ה, קשור עם עצמותו ית' ממש,

שכן בחירה אמיתית אינה אלא בעצמות ומהות שאינן⁵⁸ לו עילה וסיבה שקדמה לו ח"ו (משא"כ⁵⁹ מחוץ לעצמות, אפילו במדריגות הנעלות

(54) תניא רפ"ב.

(55) תניא פמ"ט (ע, רע"א).

(56) שם (סט, סע"ב ואילך).

(57) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 11;

120; 122.

(58) ראה אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).

(59) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1309, 1340 ואילך.

ובכ"מ.

220 ט. עפ"ז מובן, שגם כאשר אדם מישראל מתפלל ומבקש מהקב"ה על צרכי הגוף שלו (דחומריות הגוף –

(60) שאפילו אור פשוט – ה"ז אור ולא עצם, שפע, חושך וכו'.

(61) ואע"פ שמבואר בכ"מ ענין הבחירה בנש"י, דשרש האמיתי דנש"י הוא בהעצמות שהם בנים למקום (ראה סה"מ תרנ"ט ע' יד ואילך. ד"ה ו'ה' אמר המכסה תע"ב (בהמשך ר"ה), תורת שלום ע' 220. ועוד) – הרי פשיטא שענין הבחירה בישראל פירושו – בבני ישראל כמו שהם נשמות בגופים, אלא שב' פרטים בהבחירה: שרש ענין הבחירה כמו"ש בעצמותו, דשם אני הוא ולא אחר, דשם אין לאחר מקום כלל, הוא בנשמות שהם בנים למקום – עצם האב (ראה לקמן בפנים סי"א י"ב), אבל בבחי' הנשמה כפי שנעשה בחי' מציאות ובפרט כפי שירדה למטה, אין ניכר בה ענין הבחירה שבעצמותו כ"א בחי' גילויים. וגילוי ענין הבחירה הוא בהגוף שנדמה בחומריותו לגופי אוה"ע (ולהעיר מלקו"ש ח"ט ע' 282).

ולכן קביעת הבחירה בהגוף היא ע"י הנשמה דוקא – ראה לקו"ש ח"ח שם. ועצ"ע. ואכ"מ.

(62) „נמשך” בשם המושאל כי בעצמות אינו

שייך ענין המשכה כו'. וראה ד"ה תקעו תרצ"ד (נדפס בסה"מ תיש"א) פ"ב.

(63) ולהעיר מלקו"ש ח"א ע' 5 ואילך.

להקב"ה, ויתירה מזו — בחירת העצמות היא בגוף דוקא, הנה מה שמרגיש הוא את הגלות (גם) בגשמיות השייכת לגוף כפשוטו, הרי בפנימיות זהו ענין גלות השכינה,

שכן ענין הגלות באלקות כביכול אינו רק בבחי' שכינה „ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין להחיותן ולקיימן”⁶⁷, אלא הדבר נוגע גם לאב, עד לעצמותו ית' כביכול — שכאשר יש חסרון ליהודי בצרכי הגוף הגשמיים כפשוטם, שבהם היתה בחירת העצמות, נעשה מזה מעין ענין של גלות, כביכול, אצל (האב, ועד ל) עצמות⁶⁸ ומהות⁶⁹.

יא. ובזה יובן גם מה שמצינו בספרי³³, שלאחר האריכות הגדולה „בכ"מ שגלו (ישראל) שכינה עמהם .. וכשהם חוזרים שכינה עמהם” והראיות לכך מן הכתובים, ממשיך: רבי אומר מלה"ד למלך שאמר לעבדו אם תבקשוני⁷⁰ הריני אצל בני כל זמן שאתה מבקשני הריני אצל בני וכה"א⁷¹ השוכן אתם בתוך טומאתם.

ולכאורה אינו מובן: מה מוסיף רבי על דברי ר' נתן „חביבים ישראל שבכ"מ שגלו שכינה עמהם .. כשהם

הגשמיים, אין זה בסתירה לתורת המגיד שהתפלה צריכה להיות „מתוך כובד ראש” דשכינה, על החסרון ב„רישא דכל רישין”, אלא אדרבא: דוקא מה שחסר בגוף הגשמי של איש ישראל, הרי הוא „נוגע” [לא (רק) בבחי' הגילוי של האלקות (כפי שהדבר הוא כאשר חסר בצרכים הרוחניים של הנשמה), אלא] ב(אמיתית), „רישא דכל רישין”, בעצמותו ומהותו ית' כביכול, שבחר בגופו הגשמי של איש ישראל.

וממילא, כאשר יהודי מרגיש את החסרון בצרכי הגוף שלו, וזה מביאו להתפלל להקב"ה, הנה⁶⁴ בפנימיות ובאמיתת הענין הרי זה מצד מה שפנימיותו מרגישה את ענינו האמיתי — בחירת העצמות שישנה בגוף הגשמי דוקא.

ולכן אומרים לכל א' מישראל, יהי מעמדו ומצבו אשר יהי, „אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש”, היינו, שענין זה יכול, וממילא צריך, להיות גם כוונתו הגלויה⁶⁵, שבקשתו אודות צרכיו (כולל גם צרכיו) הגשמיים, תהי מצד החסרון כביכול ב„ממעל ממש” — העצמות שבו, כביכול.

יוד. ועד"ז יובן גם בענין „מנחם אב”⁶⁶:

כיון שכל א' מישראל הוא בן

(64) ראה עד"ז לקו"ש ח"ט ע' 295 ואילך — ע"פ תורת הבעש"ט.

(65) להעיר מתניא ספמ"א.

(66) להעיר מסה"מ תרס"ה שם ע' קצב בהמשך הביאור בדברי המגיד אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש: וז"ע תקון חצות שצ"ל קודם התפלה שהוא להתמרמר על גלות השכינה כו'.

(67) תניא פמ"א (נו, ב).

(68) להעיר מקונטרס ומעין מאמר יו"ד פ"ג. וש"נ.

(69) כי גלות ממש הוא רק בבחי' ה"א תתאה (אגה"ת פ"ו. ובכ"מ). וראה לקו"ש ח"ט ע' 179 ואילך. ושם ס"ע 182 בביאור פרש"י (נצבים ל, ג), הכתיב גאולה לעצמו"ש שמורה על עצמות.

(70) כ"ה בספרי דפוס ראשון. וביל"ש כאן „בקשתני”. ובהגהות הגר"א לספרי „מה, תבקשני”.

(71) אחרי טז, טז.

ועל כן: א) הדגיש שזהו „כל זמן שאתה מבקשני“, דכיון שהדבר קשור עם עצמותו ית', אין שייך בזה כל חילוק ושינוי⁷⁴. ב) הביא על זה את הפסוק (ועד"ז שאר הפסוקים) „השוכן אתם בתוך טומאתם“, השייך לגוף ועניניו, ולא לנשמה⁷⁵ ועניניו – שהרי (אפילו) דברי תורה אין מקבלין טומאה⁷⁶.

יב. ע"פ הביאור האמור בענין „מנחם אב“ מתורצת שאלה נוספת בענין זה:

נחמה ככלל ענינה – שמי שאירע לו דבר בלתי רצוי, ואין ביכולתו למלא את החסרון, אזי בא אחר שאינו מצוי באותו מצב, וממציא עכ"פ איזו הקלה

חוזרים שכינה עמהם" – הלא גם מדברים אלו מובן שהקב"ה נמצא תמיד עם ישראל, בכל מקום.

אלא החילוק בין דעת רבי לדעת ר' נתן הוא:

„ר' נתן אומר חביבים ישראל שבכ"מ שגלו שכינה עמהם“. ר' נתן מדבר אודות נשמתם של בני ישראל כפי שהיא שייכת לענין בדוגמת רגש החביבות (בלשון בני אדם), היינו לא עצם הנפש אלא רגש וגילוי – ועל כן הדבר ניכר בגילוי, חביבים ישראל, שבזה הם נבדלים מכל אומות העולם, ומצד בחינה זו של הנשמה נאמר שבכ"מ שגלו שכינה עמהם,

דמאחר שהנשמה מצד עצמה היא חלק אלקה ממעל ממש, בגלוי, די בזה ש„שכינה עמהם“ כדי שהגלות לא תפעל עלי'.

ועל זה הוסיף רבי את אופן הדבר כפי שהוא גם מצד הגוף, ולכך הביא משל „למלך שאמר לעבדו אם תבקשני הריני אצל בני כל זמן שאתה מבקשני הריני אצל בני וכה"א השוכן אתם בתוך טומאתם": כאן אין המדובר אודות דבר הקשור לענין של „חביבים" – רגש וגילוי, אלא לענין עצמי בדוגמת השייכות של אב ובן, וזה קשור עם הגוף, שבו ישנה בחירת העצמות⁷² כנ"ל⁷³.

הגילויים, מצד היותם מקושרים בגילוי להקב"ה (ע"י תומ"צ), וזה שייך בעיקר להנשמה; משא"כ בספרי הוא מצד עצם ענינם של ישראל שקדמו לתורה, לא מצד התקשרות הגלוי' (שע"י תומ"צ), וזה שייך בעיקר להגוף. שלכן: א) צריך כאן לשלול אשר „לא נקמת ב"ו אתם נוקמים" ב) ממשיך בהחוב: „אלא נקמת מי שאמר והי' העולם" – שבענין „הי' העולם" נדמה הגוף דבני' לגופי אוה"ע.

[ולהעיר שכתוב"ש שם (ע' 120) מוכח דבחירת העצמות בהגוף שייכת לזה שהתהוות יש מאין הוא בכח העצמות. ע"ש. וראה שם ע' 122. ולהעיר משה"מ תרע"ח ע' קיג ואילך. ואכ"מ.]
74) ואף שגם בדברי ר"נ אומר „שבכ"מ כו" – אינו דומה לנדו"ד כי ר"נ מדגיש „כ"מ שגלו" ולא „בכל זמן" כדברי רבי (ראה ספרי דבי רב לספרי שם).

75) שהיא מעין גנים באר מים חיים (ראה ד"ה אז ישיר ישראל (לקו"ת חקת סב, ב. סה"מ תש"ב ע' 129 ואילך. ד"ה הנ"ל תשמ"ג). וד"ה מעין גנים (סה"מ שם ע' 133. סה"מ קונטרסים ח"א ר, א. ועוד) שאינם מקבלים טומאה ואדריכה מטהרים את הטמא.

76) ברכות כב, א.

72) ראה ד"ה וה' אמר המכסה שם. לעיל הערה 61.

73) ויש לומר שזהו גם תוכן החילוק בפירוש „נקמת ה'" בין הספרי לבמדב"ר (ותנחומא) שבהערה 31: בבמדב"ר (ותנחומא) מה שנק' נקמת ה' הוא „בשביל תורה ומצות שנתת לנו הלכך הנקמה שלך לתת נקמת ה'", היינו מצד בחי'

(הן בדברים והן במעשה) לאדם שקרהו הדבר.

אבל בנדון דידן, כיצד יש ביכלתם של בני ישראל לנחם את הקב"ה⁷⁷ בזמן שהם עצמם נמצאים בגלות. ואדרכה: עיקר ענין הגלות הרי הוא בישראל, והגלות ביחס לקב"ה אינה אלא תוצאה מכך שהוא נמצא „עממה“, עם בני ישראל?

והביאור בזה:

כנוגע לאב ובן אמרו חז"ל⁷⁸ „יפה כח הבן מכח האב“. וידוע שבזה מודגשים שתי קצוות: כח הבן „יפה“ משל ה„אב“; ולאידך, דבר זה עצמו (ה„יפה“) בא „מכח האב“ — מן האב. שכן כל אשר לבן מגיע מהאב; אלא שמאחר שהבן נמשך מעצמיות האב, על כן אפשר שיהי „יפה כח הבן“ מן האב — מן הכחות הגלויים שלו⁷⁹.

ונמצא, שהקשר העצמי שישנו בין (עצם ה)אב והבן ניכר בזה שכח הבן יפה מכח האב.

כל ענין למטה הריהו משתלשל מלמעלה, ועד"ז בענין זה: ענין זה ש„יפה כח הבן מכח האב“ למטה משתלשל מכך ש„יפה כח הבן מכח האב“ למעלה — בין הקב"ה ובניו, בני ישראל, כביכול:

מצד זה שאצל בני ישראל למטה נמצא כח העצמות, מתגלה בהם עצמיות האב שאינה מתגלה בעולמות

77) להעיר מ"ש בטעמי המנהגים (שבערה 23) שהקב"ה מנחם את עצמו כבי.

78) שבועות מה, סע"א. וש"ג.

79) ראה המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 93 (סה"מ תרנ"ז ע' רסט) ואילך. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תה. ובכ"מ.

למעלה, אפילו בבחינות הכי עליונות שבאלקות.

וממילא אצל בני ישראל למטה — יפה כח הבן, כח העצם ממש, „לנחם“ כביכול את אבינו שבשמים⁸⁰, וע"ד שמצינו בנגלה שבתורה ובגלוי שהקב"ה אומר⁸¹ „נצחוני בני נצחוני“⁸².

יג. כיון שכל החודש קרוי בשם „מנחם אב“, מובן שענין הנחמה מתחיל (לא רק לאחר תשעה באב, כאשר מתחיל הזמן ד„שבעה דנחמתא“, אלא) תיכף מהתחלת החודש.

שכן ענין הנחמה על הגלות נפעל עי"ז שישאל מתנהגים באופן שהוא היפך חטאינו — הסיבה היחידה דגלינו, ובפרט משנכנס אב, עת ההנהגות בקשר לחורבן בית אלקינו, שבזה איש ישראל „מנחם“ (את עניני) אב, מחליש את החורבן ומקרב את הבנין.

ומטעם זה נוספים דינים וכו', ובכלל צריך להשתדל בימים אלו להוסיף עוד ועוד בתורה ומצוות ועבודת ה',

ובפרט — הן בדינים והנהגות שממעטין כו' בימים אלו, והן לאידך, הוספה בתורה, אשר „פקודי ה' ישרים משמחי לב“⁸³,

80) ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה המשך תער"ב ח"ב ע' א"קבג ואילך. ועוד) בענין התענוג מ"מה שנתקבלה העבודה והביטול בנבראים (והיינו בנש"י) בטוב ביתרון גדול גם על תחלת המחשבה כו", „ויכול להיות... בדרך הצלחה“. וראה לקו"ש ח"ט ע' 384 ואילך.

81) ב"מ נט, ב.

82) וראה בארוכה שלה"ש שער הגדול (כט, ב ואילך) בהענין „דעבודה צורך גבוה“.

83) ראה טושו"ע או"ח הל' ת"ב (ר"ס תקנד).

המקדש, צורתו ומובאיו כו', שע"י הלימוד בעניני צורת הבית אזי, בנין ביתי" אינו בטל, ו, אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין⁸⁷ בבנין הבית⁸⁸,

וע"י כל ענינים אלו, מעשינו ועבודתנו, מנחמים כביכול את אבינו שבשמים, וינחם הוי' (חרטה⁸⁹ כביכול), והקב"ה הולך להוציא את בני ישראל מן הגלות ולבנות את בית המקדש השלישי, מקדש אדני כוננו ידיך⁹⁰ —

במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ מטו"מ תשמ"ב,
ש"פ אמור תשל"ז)

ובפרט — ע"פ המנהג⁸⁴ בכ"מ — לעשות בימים אלו סיום מסכת, שבזה נעשה אותו היום, יומא⁸⁵ טבא לרבנן⁸⁶,

ובכלל — להוסיף חיות בלימוד התורה המשמחת לב, וביחוד בלימוד הלכות בית הבחירה — בנוגע לבית

(84) להעיר ממנהג אדנ"ע שנתפרסם — „לעשות סיומים" בט' ימים שבין ר"ח לט' באב, אף שלא הי' סועד אח"כ בבשר ויין (ס' המנהגים — מנהגי חב"ד — מנהגי בין המצרים).

(85) שבת קיח, סע"ב ואילך. רמ"א יו"ד סרמ"ו סכ"ו. וראה באר היטב שם. ועד שאוכלין בשר ושותים יין בסעודה זו גם בימים אלו (ראה רמ"א או"ח סתקנ"א ס"י).

(86) ראה שער יששכר (להרה"צ כו' רח"א ממונקאטש) מאמרי חודש תמוז אב אות ח: מה שנוהגים מהצדיקים זי"ע משרש תלמידי הבעש"ט זי"ע לעשות בימי אב סיום מסכת ולאכול בשר כו'.

(87) לשון הווה, ובאופן דעסק — לא סתם עשי'.

(88) תנחומא צו יד. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 412 ואילך ובהנסמן שם.

(89) ראה פרש"י בראשית ו, ו.

(90) בשלח טו, יז. ראה זח"ג רכא, א.

